

Πελοπν. (Γορτυν.) (ἐπὶ τῆς ἀξίας τῆς μορφώσεως). Τὸ γνωμ. εἰς παραλλαγ. κ. ἀ. Τὰ γράμματα εἶναι δευτέρο μάτι (συνών. μετὰ τὴν προηγουμ.) Μακεδ. (Καστορ.) Ἐκεὶς ποὺ ξέρει γράμματα, ἔχει ἓνα μάτι κ' ἓν' ἀφ' ὧν περ' σόστερο ἀπ' τσ' ἄλλους (συνών. μετὰ τὴν προηγουμ.) Χίος (Πυργ.) Τὰ γράμματα εἶναι φῶς (συνών. μετὰ τὴν προηγουμ.) Στερελλ. (Κολάκ.) Ὅποιος ξέρει γράμματα, ἔχει ἄρματα (συνών. μετὰ τὴν προηγουμ.) Θράκ. (Σουφλ.)

Ἄς ἤξιρα δυὸ γράμματα κι ἄς ἤμαν μ' ἓνα μάτι (συνών. μετὰ τὴν προηγουμ.) Στερελλ. (Φθιώτ.)

Ὅποιος ξέρει γράμματα, | ξέρει τὸ κάμωμά του (ὁ πεπαιδευμένος ξέρει πῶς νὰ πράξῃ εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν) Ἑπτάν.

Τὰ γράμματα εἶναι καλά, μὰ νὰ 'χῃς νοῦ καὶ γνώση (εἶναι ὠφέλιμος ἢ μόρφωσις, ὅταν συνεπικουρῇται ἀπὸ τὴν λογικὴν) Κρήτ. (Μόδ.) Νίσυρ. Τὸ γνωμ. εἰς παραλλαγ. πολλαχ. Ἀλλὰ τὰ γράμματα κι ἄλλος ὁ νοῦς (συνών. μετὰ τὴν προηγουμ.) Ρόδ. Τὸ γνωμ. εἰς παραλλαγ. κ. ἀ.

Κάλλιο πέντε γράμματα | παρὰ πέντε πρόβατα (ὅτι ἡ μόρφωσις εἶναι σημαντικώτερα ἀπὸ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ) Θράκ. (Ἀδριανούπ.) Μακεδ. (Κοζ.) Ἀρμα καὶ γράμμα πὸ χειροῦ (δὲν πρέπει νὰ παραμελῇται ἡ τέχνη τῶν ὀπλων καὶ ἡ σπουδὴ, διότι λησμονοῦνται) Πελοπν. (Κίτ. Μάν.) Ἡ θάλασσα σούνιτι, τὰ γράμματα δὲ σούνουνδὶ (ὅτι ἡ μόρφωσις εἶναι ἀτελείωτος) Θεσσ. (Τύρναβ.)

Τὰ γράμματα φαντάγματα, νιέ μ', τὴν λύραν παίζον (εἰρων. ἐπὶ τῶν καταφρονούντων τὴν παιδείαν) Ἀμισ. Τραπ. Χαλδ. Γράμμαν 'κὶ ξέρ' ἄμιον στραβὸν κοσσάρ' ἔν' (ὅποιος δὲν ἔχει μόρφωσιν εἶναι σὰν τυφλὴ κόττα) Ἰμερ. Τὰ πολλὰ τὰ γράμματα τῇ δαβόλ' εἶν' (ὁ πολὺ ἐγγράμματος εἶναι τοῦ διαβόλου, εἶναι ἄθεος) Σάντ. || Ἄσμ.

Χανιώτες γιὰ τ' ἄρματα, | Ρεθυμνιώτες γιὰ τὰ γράμματα, Καστρινοὶ γιὰ τὸ ποτήρι, Λασιθιώτες καθάρειοι χοῖροι (Καστρινοὶ = Ἡρακλειώτες, καθάρειοι χοῖροι = ἐντελῶς γουρούνια) τὸ γνωμ. ἐκφράζει παλαιότεραν ἀντίληψιν διὰ τοὺς κατοίκους τῶν διαφόρων νομῶν τῆς Κρήτης Κρήτ.

Τῶν ἡξέρεϊς γράμματα, | Ἑλληνικά περάσματα. πές μας τὴν ἀρφαβήτ-ταν, | νὰ 'θῃς τόθ-Θεὸ βοήθεια (ἀπὸ τὰ κάλαντα τῆς πρώτης τοῦ ἔτους) Χίος (Πισπιλ.) Τὸ ἄσμ. εἰς παραλλαγ. κ. ἀ.

Φεγγαράκι μου λαμπρό, | φῶτα μου νὰ περπατῶ, νὰ πηγαίνω 'ς τὸ σχολεὸ | νὰ μαθαίνω γράμματα, τοῦ θεοῦ τὰ πράματα

(ἄσμα ἀδόμενον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, ὅταν τὰ παιδιά, διὰ νὰ μορφωθοῦν, ἐπήγαιναν νύκτα εἰς τὸ σχολεῖον) κοιν.

Μικρὲ μου, ποῦ 'ν' τὰ γράμματα, | τρανέ μου, ποῦ 'ν' ὁ νοῦς σου;

—Τὰ γράμματά 'ναι 'ς τὸ χαρτί | κι ὁ νοῦς μου πέρα-πέρα Μακεδ. Ἡ σημ. ἀρχ. καὶ Βυζαντ. Βλ. Πρόδρ. (ἐκδ. Hesselting-Pernot) 4,19 «ἀνάθεμαν τὰ γράμματα, Χριστέ, κι ὅπου τὰ θέλει». Πβ. καὶ Ἑρωτόκρ. (ἐκδ. Σ. Ξανθοῦδ.) Α 68 «καὶ σὰ βασίλισσας παιδί καὶ ρῆγα θυγατέρα, | πόθο μεγάλον ἤβανε στὸ γράμμα νύχτα μέρα». 10) Τὸ ὑπὸ τῆς μοίρας γεγραμμένον, τὸ πεπρωμένον Θράκ. (Αἶν. κ. ἀ.) Πόντ. (Τραπ.) Στερελλ. (Γραν.): Γράμμαν ἔτον, θὰ ἐγίνοντον (ἦτο πεπρωμένον, θὰ ἐγίνετο) Τραπ. Γράμμαν ἔτον 'ς σὸ κεφάλιν ἀτ' (ἦτο πεπρωμένον εἰς τὴν κεφαλὴν του) αὐτόθ. || Φρ. Κακά γράμματα εἶχα (εἶχαν κακὸν πεπρωμένον) Αἶν. Μαῦρα γράμματα εἶχα (συνών. μετὰ τὴν προηγουμ.) Θράκ. Κακά μ' γράμματα (ἢ κακὴ μου μοῖρα) Γραν. Συνών. γ ρ α μ μ έ ν ο, γ ρ α φ ή, γ ρ α φ τ ό, κ ι-

σ μέ τ, μ ο ῖ ρ α, ρ ι ζ ι κ ό, τ υ χ ε ρ ό, τ ύ χ η. β) Αἰ ρ α φ αὶ τῶν ὀστέων τοῦ κρανίου (ἡ σημασία προήλθεν ἀπὸ τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν ὅτι εἰς αὐτὰς γράφεται ἡ τύχη τοῦ ἀνθρώπου) Μακεδ. (Ἄρν.) Πελοπν. (Καλάβρυτ. Κερπιν. Ὀλυμπ.) Πόντ. (Τραπ.) Σκιάθ.—Α. Παπαδιαμ., Νοσταλγ., 32: Τὰ γράμματα τοῦ πεθαμένου Καλάβρυτ. Τὸ κούκουρο ἔχει γράμματα (κούκουρο=κεφάλι) Κερπιν. Νὰ ἐδῶ εἶναι τὰ γράμματα, ποὺ γράφουν τὴ μοῖρα μας, εἶπε δεικνύουσα τὰ ἱερογλυφικά ἐκεῖνα σημεῖα τῆς συναρμογῆς τοῦ μετώπου, ἐδῶ εἶναι γραμμένο ὅλο τὸ ριζικό μας Α. Παπαδιαμ., ἔνθ' ἄν. 11) Κατὰ πληθ., οἱ ὄρχεις τῶν ζώων κατ' εὐφημισμὸν, ἴσως ἀπὸ τὰς κυανᾶς γραμμὰς τὰς ὁποίας ἔχουν Ἡπ. (Μαργαρ.) Κύπρ.: Ἐν τρώω τὰ γράμματα τοῦ τράουλου, γιὰτὶ τσικνώνουν (ἐν=δέν, τράουλος=τράγος) Κύπρ. Κι αὐτεῖν' ἡ ἀβδέλλα πιάνεται νὰ ποῦμε μέσα 'ς τὰ γράμματα τοῦ σφαχτοῦ Μαργαρ. Συνών. ἄ γ γ υ ἂ (εἰς λ. ἄ γ γ υ ὀ 6), ἄ μ ἂ λ α γ α (εἰς λ. ἄ μ ἂ λ α χ τ ο ς γ 1), ἄ μ α ρ τ ω λ ἂ (εἰς λ. ἄ μ α ρ τ ω λ ὀ ς Β 2), ἄ μ ε λ έ τ η τ α (εἰς λ. ἄ μ ε λ έ τ η τ ο ς 1 ι θ), ἄ ρ χ ῖ δ ι α (εἰς λ. ἄ ρ χ ῖ δ ι 1), ἄ ρ χ ο ν τ ἂ δ ε ς (εἰς λ. ἄ ρ χ ο ν τ α ς Β 2), ἄ χ α μ ν ἂ (εἰς λ. ἄ χ α μ ν ὀ ς), γ ρ α μ μ έ ν α, (εἰς λ. γ ρ ἂ φ ω Β 2 ζ), γ ρ α φ τ ἂ (εἰς λ. γ ρ α φ τ ὀ ς), δι δ ύ μ ι α, σ β ἄ χ ι α, τ ρ υ φ ε ρ ἂ (εἰς λ. τ ρ υ φ ε ρ ὀ ς), τ ρ υ φ ε ρ ο υ λ ι α (εἰς λ. τ ρ υ φ ε ρ ο ὕ λ η ς). 12) Εἰδος σταθμίου πρὸς καθορισμὸν μικροῦ βάρους, τὸ ἐν εἰκοστὸν τέταρτον τῆς οὐγγιᾶς, εἴκοσι κόκκοι Ν. Παπαδοπ., Ἑμπορ. Ἑγκυκλ., 7. Ἡ σημ. καὶ Ἑλληνιστ. Βλ. Ἀνδρόμαχ. παρὰ Γαλιν. 13, 114. Ἐπίσης καὶ Βυζαντ. Βλ. Γεωπον. 1, 13, 2 «κρόκον βάλλουσι γράμματα γ'». 13) Στίγμα, κηλὶς Θεσσ. (Γερακάρ.) Μακεδ. (Μοσχοπόταμ.): Ἐφτεασ' γράμμα (ἐνν. τὸ φύλλον τοῦ καπνοῦ) Μοσχοπόταμ. Πρῶτα τοῦ πατόφ' ἄλλου πρέπ' νὰ ἡλιαστῇ μὴ πολλὴ ζέστ', γιὰ νὰ μὴ βγάλ' γράμματα Γερακάρ. 14) Κατὰ πληθ., ἀβεσπτόχριστα πλαίσια πλακῶν εἰς τὰς ἐσωτερικὰς θύρας οἰκίας Μακεδ. (Σιάτ.)

Ἡ λ. ὑπὸ τὸν τύπ. Γράμματα καὶ ὡς τοπων. πολλαχ. ἔνεκα ἐπιγραφῶν αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς διαφόρους τόπους.

γραμμαρίο τό, λογ. κοιν. γραμμαρίου βόρ. ἰδιώμ.

Ἐκ τοῦ ἀρχ. γ ρ α μ μ ἂ ρ ι ο ν, ὑποκορ. τοῦ γ ρ ἂ μ μ α. Ἡ νεωτέρα σημ. ἐκ τοῦ γαλλικοῦ *gramme*.

Τὸ χιλιοστὸν τοῦ χιλιογράμμου λόγ. κοιν.: Δῶσε μου διακόσα πενήντα γραμμάρια καφὲ κοιν. Χάσαμε ἀπὸν τότι ἀπ' βγῆκι τοῦ ἔλ' οὐ καὶ τοῦ γραμμαρίου Ἀλόν. Θέλου τρακόσα γραμμάρια ζάχαρ' αὐτόθ.

γραμματάκι τό, κοιν. γραμματάτσι Μύκ. Νάξ. (Ἀπύρανθ.) γραμματάτθι Κορσ. γραμματσάκι Κρήτ. (Κίσ. κ. ἀ.) —Γ. Μαθιουδ., Λουλούδ. 36 Νάξ. (Ἀπύρανθ. Γαλανῶδ.)

Ἐποκορ. τοῦ οὐς. γ ρ ἂ μ μ α.

1) Διακόσμησις ἐκ κεντήματος εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ἑορταστικοῦ ὑποκαμίσου τῶν γυναικῶν Α. Χατζημιχ., Ἑλλην. λαϊκ. τέχν., 121: Οἱ σκοῦτες ἔχουν 'ς τὸ κάτω μέρος γιὰ περιθώριο μικρὰ ἀπλὰ κεντήματα καὶ παρακάτω τὸ μαῦρο γραμματάκι. 2) Μικρὸν γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου κοιν.: Εἶναι κατὶ γραμματάκια, δὲν τὰ βγάζω, δὲν τὰ διαβάζω. Κάνει κατὶ γραμματάκια σὰν ψεῖρες κοιν. Γράψε ὁμορφα γραμματσάκια Νάξ. (Ἀπύρανθ.) 3) Ἡ σύντομος ἐπιστολὴ σύνθη.: Στείλε μου κάνα γραμματάκι συνηθ. Ἐλα νὰ μοῦ κἀνης ἓνα γραμματσάκι (κἀνης=γράφης) Νάξ. (Γαλανῶδ.) Ἐτὴν ὑστεριὰ κάνει ἓνα γραμματσάκι καὶ τὸ